

FULL INFORMATIU DEL GRUP D'ARQUEOLOGIA
"PELEGRÍ CASADES I GRAMATXES"

(Secció d'Història i Art)

Any 6

Núm. 57

Juny 2016

Activitats, fets i notícies d'arqueologia i patrimoni

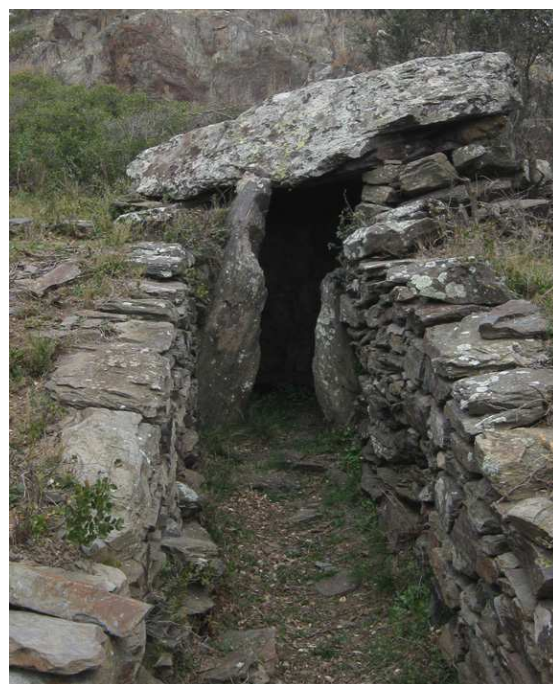
SORTIDA DE DESCOBERTA A L'ALT EMPORDÀ
DIMARTS 14 DE JUNY (AMB COTXES PARTICULARS)

MONESTIR DE SANT QUIRZE DE COLERA

DOLMEN DE COMES LLOBES

DOLMEN DEL SOLAR D'EN GIBERT

2

El monestir de Sant Quirze de Colera és una abadia benedictina de l'antic comtat d'Empúries, dins els límits del bisbat de Girona, situada a l'actual terme municipal de Rabós (Alt Empordà). És un conjunt arquitectònic format per la basílica de Sant Quirze, diverses dependències monàstiques organitzades al voltant del pati del claustre, una torre de defensa i restes d'un pany de muralla, l'església de Santa Maria i les restes de l'antic hospital. Està situat a uns cinc quilòmetres de distància i prop del camí vell al coll de Banyuls. És una obra declarada bé cultural d'interès nacional.

El menhir del Mas Roqué, també conegut com la "**Pedra dreta**", és un monument megalític, que data aproximadament de cap al 3000 aC. Està ubicat al terme municipal de Rabós d'Empordà, a l'Alt Empordà, al costat de la carretera que porta del poble al monestir romànic de Sant Quirze de Colera, a uns 2 km del primer, poc després del trencant del camí que porta a Vilamaniscle. Rep aquest nom per la proximitat d'un mas homònim.

El menhir és de pissarra, té dues bases, ja que està situat en una feixa i mesura 3,60 m d'alt. Al capdamunt s'hi havia col·locat una creu per cristianitzar aquest monument pagà. Es pot datar del 3000 aC i diu la llegenda que a causa de la seva profunditat si s'hi col·loca l'orella es pot sentir el mar.

El Dolmen de les Comes Llobres dels Pils és un dolmen de pissarra situat al terme municipal de Rabós d'Empordà, a l'Alt Empordà, situat a la pista que mena del Mas Pils al monestir de Sant Quirze de Colera, en un vessant de la muntanya a 400 m del camí, després d'una forta pujada.

Es tracta d'un sepulcre de corredor amb cambra pentagonal. Manté dretes set lloses i la coberta, així com restes del túmul. Fou identificat per Josep Antoni de Nouvilas el segle XIX, més tard Joaquim Botet i Sisó també en va donar notícia i el 1934 fou excavat amb uns bons resultats. El 1997 fou objecte d'una restauració.

El dolmen del Solar d'en Gibert és un sepulcre de corredor amb cambra trapezoïdal curta i passadís estret, fet amb murs de pedra seca. Presenta sis lloses verticals de suport, i una de coberta. Té unes dimensions interiors de 2'10 m. de fondària, 1'35 m d'amplada, i 1'70 m. d'alçada. El túmul de tendència circular, de 9/10 m. de diàmetre. És un sepulcre de corredor. La llosa de coberta conté 6 cassolletes aïllades. La datació del monument és Calcolític 2200-1800 aC.

UNA BARCELONINA DEL NEOLÍTIC

Cabellera fosca i una mirada amb ulls marrons. Aquests són alguns dels trets físics del que seria una barcelonina del Neolític. Barcelona li ha posat cara gràcies a una

reconstrucció forense en 3D del rostre d'una dona d'uns 40 anys, la primera persona documentada del pla de Barcelona, durant aquest període històric. Aquesta recreació s'ha portat a terme a partir de l'estudi del seu crani, datat entre 6.500 i 6.000 anys, i trobat a les excavacions de la caserna de Sant Pau del Camp, en el Raval.

El metge forense i investigador històric francès **Philippe Froesch**, responsable de l'estudi **Visualforensic**, ha estat l'encarregat de reconstruir el rostre d'aquesta dona en el marc de l'exposició "*Primers pagesos a Barcelona. La gran innovació fa 7.500 anys*", que es podrà veure al Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) del 28 d'abril al 13 de novembre de 2016.

Un grup de joves del programa de garantia juvenil ha localitzat les restes d'un esquelet datades en més de 2.700 anys al jaciment de la Font de la Canya

El grup ha descobert l'esquelet complet d'un infant d'uns deu anys al jaciment ibèric de la Font de la Canya, a Avinyonet del Penedès.

El cadàver preibèric, de més de 2.700 anys, s'ha trobat dins d'una sitja, també preibèrica, un dipòsit d'emmagatzematge de cereals propi de l'època, que ha estat reutilitzada com a sepulcre. La troballa és rellevant ja que aquest tipus de jaciments arqueològics no acostumen a contenir despulles humanes.

L'esquelet de l'infant s'ha trobat en posició horitzontal i recobert amb tovots, uns maons de l'època fets amb fang i palla. Aquestes característiques donen indicis de l'existència dels possibles rituals d'enterrament practicats.

En els propers dies els arqueòlegs procediran a extraure l'esquelet, i podran corroborar si sota els tovots s'hi troben restes d'aixovar, les ofrenes materials pròpies dels enterraments que aportarien més informació sobre l'individu i el seu estatus social.

Projecte de reconstrucció virtual 3D de la ciutat ibèrica d'Ullastret

La **ciutat ibèrica d'Ullastret**, situada al nord-est de la Península Ibèrica, és un dels conjunts arqueològics de l'Edat del Ferro més destacats del mediterrani occidental. La investigació arqueològica desenvolupada els últims anys en els assentaments d'hàbitat que conformen aquesta aglomeració (**Puig de Sant Andreu i Illa d'en Reixac**) ha permès arribar a un grau de coneixement que ens ha conduït a plantejar i promoure un projecte de **reconstrucció virtual 3D** de tot el conjunt. Per aquesta finalitat es va constituir un equip de treball multidisciplinari que ha assessorat científicament l'estudi encarregat de la modelització virtual. Després de gairebé dos anys d'intens treball, aquesta fase està a punt de concloure i ja s'ha començat a treballar en futures aplicacions d'aquest model 3D que han de permetre apropar al gran públic la realitat d'un assentament excepcional en els seu context cronocultural.

Podreu veure com era la ciutat d'Ullastret entrant a:

<http://patrimoni.gencat.cat/ca/histories/ullastret-3d-caminar-una-ciutat-iberica-de-fa-2000-anys>

UNA PETJADA DE 230 MILIONS D'ANYS

El 22 d'abril, l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat va entregar al Servei Català d'Arqueologia i Paleontologia el motlle de la petjada d'un rèptil de fa 230 milions d'anys que conserva detalls de les urpes i la pell. Un excursionista va trobar la petjada fortuïtament i alguns experts asseguren que pertany als antecessors dels dinosaures.

Troben una escultura de més de 3.000 anys a l'excavació de la necròpolis de Seròs

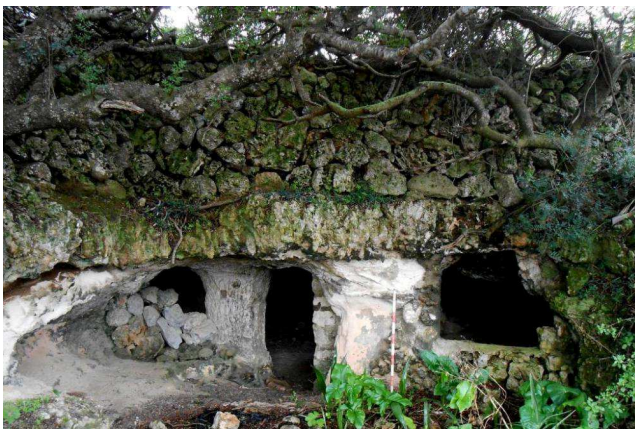
Fa pocs anys l'equip d'arqueòlegs que treballava en l'excavació de la necròpolis de les Roques de Sant Formatge de Seròs, va descobrir una peça única a Catalunya. Es tracta del cap d'un guerrer que té més de 3.000 anys. Possiblement formava part d'una estela funerària preibèrica, concretament del Bronze final. La va trobar el grup d'arqueòlegs que s'encarregava de netejar i redibuixar aquesta necròpolis, considerada única a Catalunya pel nombre de túmuls funeraris, més de 200. L'escultura té més de 3.000 anys i es considera la peça més antiga trobada mai a Catalunya. De moment es té poca informació del cap de guerrer. Se sap que és de l'any 1000 abans de Crist i que formava part de l'estructura de pedres d'un túmul funerari. La peça, està exposada al Museu de Lleida, Diocesa i Comarcal, segons ens ha confirmat l'arqueòloga Montserrat Gené. L'han batejat amb el nom d'Oriol, que és el de la persona que la va trobar.

SA CUDIA CREMADA (Menorca)

Després d'una vintena llarga d'anys sense que a Menorca s'hagi excavat cap nou recinte de taula (el darrer va ser Binisafullet a principis de la dècada de 1990), aquest passat mes d'agost se'n va iniciar una, i per primera vegada, en el jaciment arqueològic de Sa Cudia Cremada a Maó.

El seu poblat integra una necròpolis de coves artificials, tres talaiots i un edifici que és un possible recinte de taula. És en aquest recinte on es va realitzar la intervenció arqueològica, amb l'objectiu de conèixer la comunitat humana que vivia en aquest poblat i, específicament, descobrir aquest recinte de taula com un espai religiós i comunitari d'aquell grup humà.

Hipogeu i talaiot de Sa Cudia Cremada

L'excavació es va realitzar a través de l'associació menorquina Sa Cudia Cremada Field-School Archaeology i s'ha plantejat com un camp de treball internacional per a estudiants.

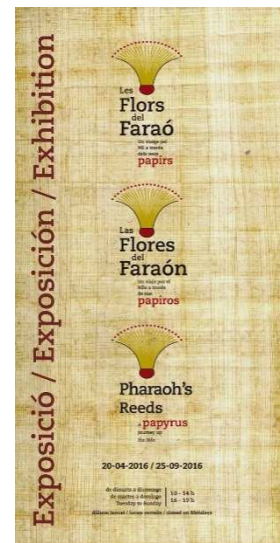
Exposició "Les flors del Faraó. Un viatge pel Nil a través dels seus papirs"

Remuntar les aigües del Nil per conèixer, a través dels papirs que es conserven, els diferents aspectes de la vida a l'antic Egipte. Això és el que proposa l'exposició "Les flors del Faraó. Un viatge pel Nil a través dels seus papirs" que aplega prop de 70 peces de dues de les més importants col·leccions de papirs del país: la del Museu de l'Abadia de Montserrat i la col·lecció Palau-Ribes de l'Arxiu Històric dels Jesuïtes de Barcelona.

La mostra, organitzada per l'Institut Europeu de la Mediterrània, es va inaugurar a Barcelona el dimecres 20 d'abril a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en un acte que va presidir Santi Vila, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Es podrà veure fins al diumenge 25 de setembre de 2016.

A partir dels papirs, però també d'alguns objectes com màscares funeràries i escultures de terracota, l'exposició arrenca a la Biblioteca d'Alexandria, al nord mediterrani d'Egipte, i ens descobreix en diverses escales a través del Nil el comerç, l'administració, l'escola, l'arribada de l'islam, el món funerari, o la pràctica de l'astrologia i la màgia al sud, a la ciutat de Tebes.

"En aquests documents podem escoltar les veus dels pobles de fa més de dos mil anys", assegura Sofia Torrallas, comissària de la mostra i professora associada del departament de Clàssiques i Llengües i Civilitzacions del Pròxim Orient a la Universitat de Chicago.

Peces destacades de l'exposició

I

- 1- *L'Odissea d'Homer. Papir. Segle III aC (Col·lecció de l'Abadia de Montserrat)*
- 2.- *Carta en àrab, de les primeres en àrab a Egipte la qual cosa demostra l'arribada de l'administració àrab. Papir. Segle VIII dC (Col·lecció Palau Ribes, Arxiu dels Jesuïtes de Barcelona)*
- 3- *Tomo synkollesimos (forma romana d'agrupació de documents oficials). El fragment és la declaració d'un comerciant marítim en un judici. En llatí i en grec. Papir. 378/379 aC. (Col·lecció de l'Abadia de Montserrat)*
- 4- *Llibre d'escolar amb diferents textos en llatí i grec. Papir. Segle IV aC (Col·lecció de l'Abadia de Montserrat)*
- 5- *Màscara funerària. Baixa època 730-330 aC (Col·lecció del Museu de Montserrat).*
- 6.- *Etiqueta de mòmia en escriptura demòtica. Etiqueta que es posava als cadàvers mentre es preparava la mòmia, amb instruccions per al lliurament a familiars, amb oracions a Osiris... Fusta. Segles II-III dC (Col·lecció de l'Abadia de Montserrat)*
- 7.- *Evangeluari copte. Papir, conservat en perfecte estat. Segle V dC. (Col·lecció Palau Ribes, Arxiu dels Jesuïtes de Barcelona)*
- 8.- *Maledicció per mantenir l'amor de l'ésser estimat. Papir. Segle VI-VII dC (Col·lecció de l'Abadia de Montserrat)*

Més informació sobre l'exposició a www.iemed.org/papirs

L'Esquerda (Roda de Ter)

Les intervencions arqueològiques s'han centrat en la muralla visigòtico-carolíngia que, en els darrers tres anys, ha estat observada per arqueòlegs especialistes en món medieval. Amb els estudis realitzats, s'ha pogut conèixer la cronologia i l'evolució dels murs. Tot plegat ha permès desenvolupar un projecte de restauració que ja ha estat aplicat en un primer tram.

Ara fa un any, ja es coneixien 100 metres lineals de la muralla amb una amplada de 2 metres i 70 centímetres, i amb aquests últims treballs, se n'han documentat 40 metres més. Aquests murs, tanquen tot el flanc nord del jaciment de l'Esquerda fins a tocar la cinglera amb el riu Ter, fet que fa pensar que es tracta d'un espai defensiu.

Les restes trobades, tant en el jaciment ibèric com en el medieval, demostren que l'Esquerda de Roda ha estat ocupat amb continuïtat. Parlem d'un espai que, segons les troballes, es va anar reconstruint des del segle VII fins al segle I aC. Després, es va tornar a ocupar durant el període baix romà i fins al 1314, moment de la seva total

Consolidació del mur sud del Castell de Sant Esteve a Castellfollit de Riubregós

L'Institut Català del Sòl (Incasòl) ha finalitzat la segona fase de les obres de restauració del castell de Sant Esteve a Castellfollit de Riubregós. El projecte ha comptat amb una inversió de gairebé 90.000 euros i ha estat finançat a parts iguals entre l'Ajuntament del municipi i la Generalitat.

La intervenció ha consistit en la consolidació de part dels murs del castell que formen la muralla sud, l'execució dels treballs arqueològics en l'àrea d'intervenció i l'adequació del camí del Raval i del camí d'accés al castell. Prèviament, la Diputació de Barcelona va executar una petita

obra d'urgència per consolidar una part de la torre del castell i va executar el moviment de terres de la millora del camí d'accés a la fortificació. Paral·lelament, l'Ajuntament de Castellfollit de Riubregós, en una intervenció d'excavació arqueològica, ha descobert una antiga entrada al castell, la situació del cos de guàrdia i els dipòsits de municions i les restes d'una església.

El Castell de Follit o de Sant Esteve està documentat des del segle XI, quan pertanyia als comtes de Cervera i està catalogat com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). Es troba en el punt on es creuaven dos antics camins, el camí ral i el camí de la sal, en plena frontera entre els bàndols cristià i musulmà, fet pel qual va tenir una importància històrica i decisiva en diverses escomeses.

La cova d'Atxurra, un nou jaciment d'art rupestre paleolític a Biscaia

La cova d'Atxurra va ser descoberta el 1929 per J.M. Barandiaran i excavada per ell mateix entre 1935 i 1935. La publicació dels resultats hagueren d'esperar fins el 1961 i després quasi

no s'ha estudiat.

El 2014 es va netejar una de les seccions deixades per Barandiaran i els resultats foren espectaculars, documentant una estratigrafia molt ordenada que abraça tot el Magdalenià, amb alguns nivells rics en fauna, indústria lítica i òssia.

La campanya del 2015 es plantejà com una continuació de la del

2014. L'objectiu principal era documentar la possible existència d'ocupacions del Gravetià, amb el propòsit de trobar-hi art rupestre paleolític.

Superada la gatera que comunica amb les galeries interiors de la cova, s'hi van localitzar gran quantitat de figures, la majoria gravades, de bisons i cavalls. Amb una curta visita s'havien localitzat desenes de figures d'animals.

Arqueologia de Descoberta

MEGÀLITS DEL SOLSONÈS I TORRE MEDIEVAL DE VALLFEROSA

Torre de Vallferosa

Tot i les previsions de pluja el Grup d'Arqueologia va sortir el dia 12 de maig 2016 en direcció a Torà i seguidament a **Vallferosa**, on hi vam poder admirar la imponent torre altmedieval allí aixecada. Aquesta torre, fou construïda vers l'any 970 dC. seguint l'estratègia militar de bastir torres de vigilància en els punts clau conquerits als sarraïns. Està considerada un dels millors exemples de l'arquitectura militar europea del segle X, i ha sobreviscut fins ara sense modificacions. Va ser la nostra primera descoberta.

Seguint l'ordre del programa, la segona descoberta ens va dirigir cap el dolmen de la **Cova del Moro de Llanera**. És un dels dòlmens més grans de Catalunya (per a alguns, el més gran) i es pot situar a partir del Neolític final i utilitzat fins al Bronze final, entre 2700 i el 2000 aC.

Dolmen de la Cova del Moro de Llanera

Dolmen del Miracle

El **dolmen del Miracle** o **Roc de la Mare de Déu**, va ser la tercera descoberta del nostre primer dia pel Solsonès. Es tracta d'un trílít artificial, (els dos peus de suport són moderns). És una gran llosa, l'únic vestigi d'un dolmen anterior desaparegut, la construcció podria situar-se a principis del Calcolític, entre el 2000 i 1800 aC.

La nit entre dijous i divendres la vam passar al Santuari del Miracle, en les seves confortables cel·les.

L'endemà, dia 13, la boira ho tapava tot però poc a poc s'anà aclarint per acabar fent un dia magnífic, com el dia anterior, amb grans i fotogèniques nuvolades La primera visita va ser al

n de El Miracle i Su. Situat a peu de carretera però mig tapat per les branques d'un arbre que el pot fer passar desapercebut. Fa 4'20 m. d'alçada. El megàlit es pot datar cap el 3500 i el 3000 aC.

La següent descoberta va ser la d'un altre gran dolmen, **La Pera**. La seva antiguitat pot anar del Neolític final, cap el 2300 aC fins al 1500-1000 aC.

Reprenem el viatge, el nostre darrer objectiu era el dolmen del **Collet de Su** o de **Casacremada**. La seva construcció està situada durant el Neolític final, cap el 2200 aC. amb una

reutilització massiva durant el Bronze antic, cap el 1800 aC

Menhir de Gangolells

Dolmen de La Pera

Dolmen del Collet de Su

El nostre periple pel Solsonès va finalitzar amb un bon àpat en el Santuari de Pinós i regat amb cava obsequi de la casa.

Després de dinar encara ens va quedar temps per pujar a veure la **Rosa dels Vents** en el que diuen és el centre geogràfic de Catalunya. Es tracta d'una gran llosa de pedra on s'hi ha esculpit aquesta estrella que indica els quatre punts cardinals així com també la indicació dels vents predominants i algunes al·legories.

**Membres del Grup d'Arqueologia
en el centre Geogràfic de Catalunya**